

HANDLÄGGARE/ENHET
Ekonomisk politik och
arbetsmarknad
Gabriella Lavecchia

DATUM
2016-05-10

DIARIENUMMER
20160085

ERT DATUM
2016-02-23

ER REFERENS
N2015/08335/ITP

Näringsdepartementet

103 33 Stockholm

LOs yttrande över slutbetänkandet från Digitaliseringskommissionen. Digitaliseringens transformerande kraft – vägval för framtiden SOU 2015:19

Sammanfattning

LO har beretts tillfälle att yttra sig över slutbetänkandet Digitaliseringens transformerande kraft – vägval för framtiden (SOU 2015:91) och anser sammanfattningsvis följande:

- LO har traditionellt alltid varit positiva till strukturomvandling och digitaliseringen utgör inget undantag. Detta under förutsättning att den så framgångsrika svenska modellen fungerar med försäkran om att det finns goda möjligheter till omställning som innefattar utbildning/fortbildning och en generös arbetslöshetsförsäkring samt att det finns en väl utbyggd välfärd. Detta för att digitaliseringens fördelar ska komma hela samhället till godo.
- LOs tidigare erfarenheter är att införande av digital teknik i arbetslivet ger störst nytta när den sker i samverkan mellan arbetsmarknadens parter, med stöd av relevant utbildning, arbetsplatsnära forskning och statens organ.
- I slutbetänkandet föreslås tillsättandet av en utredning i syfte att se över om någon del av arbetsrätt och konsumenträtt behöver anpassas efter dessa nya förhållanden. LO vill i detta sammanhang peka på ytterligare problematik och de baksidor som digitaliseringen kan ge upphov till, som t.ex. ofrivilligt egenföretagande, undergrävande av

POSTADRESS 105 53 Stockholm
BESÖKSADRESS Barnhusgatan 18
TELEFON 08-796 25 00 TELEFAX 08-24 52 28
E-POST mailbox@lo.se HEMSIDA www.lo.se
ORGANISATIONSNUMMER 802001-9769
BANKGIRO 368-4834 PLUSGIRO 8 50-8

Landsorganisationen i Sverige

rådande kollektivavtalsordning och att gränserna mellan arbetstagare och arbetsgivare suddas ut och arbetsrätten därmed urholkas. Därför menar LO att det är rimligt att se över arbetsrätten, och övriga tillämpliga rättsområden, för att stärka och klargöra arbetstagarnas trygghet.

- I slutbetänkandet föreslås en utredning för att se över anpassningar av socialförsäkringen. Detta ser LO positivt på, men vill peka på att förslaget om att använda historiskt SGI, som föreslås i den parlamentariska socialförsäkringsutredningen, är allt för dåligt analyserat och bör därmed inte ligga till grund för den utredning som föreslås i detta slutbetänkande.
- Utredningen föreslår regeringen att inrätta ett samverkansråd för digitala jobb med uppdrag att utveckla och främja tillhandahållandet av skraddarsydda IT-utbildningar på högskolenivå. LO är positiva till samverkan mellan akademi och näringsliv men vill peka på att det inte är rimligt att skraddarsy utbildningar på det sätt som kan utläsas i underlaget, då det i princip är att betrakta som uppdragsutbildningar och bör benämnas och hanteras som sådana. Därutöver menar LO att även fackföreningsrörelsen med sin omfattande branschkunskap bör finnas representerade i ett sådant råd som föreslås.
- Utredningen föreslår att ge arbetsmiljöverket i uppdrag att definiera begreppet digital arbetsmiljö. LO ser hellre att Arbetsmiljöverket utreder om principer för god kognitiv ergonomi tillgodoses i gällande föreskrifter när det gäller digital teknik. Likaså bör utredas om den digitala teknikens inverkan på organisatoriska och sociala faktorer i arbetet tillgodoses i gällande föreskrifter. Om behov finns ska Arbetsmiljöverket vidta åtgärder i samverkan med arbetsmarknadens parter.
- I slutbetänkandet pekar man på behovet av kompetensutveckling som en utmaning för framtiden. LO menar att detta är en så pass stor utmaning för framtiden att frågan borde ha belysts ytterligare.
- Digitaliseringskommissionen lämnar i slutbetänkandet rekommendationer till regeringen att Upphandlingsmyndigheten startar ett forum för samverkan och dialog kring digitaliseringsfrämjande upphandling. LO har inget att invända mot tanken som sådan men vill peka på att det är ett komplext uppdrag man föreslår att ge myndigheten, och att det är viktigt att tydliga direktiv, målsättningar och resurser följer med uppdraget.

Synpunkter

Ända sedan LO bildades för över 100 år sedan har det varit självklart för oss att vara med och påverka strukturomvandlingen i samhället och digitaliseringen utgör på detta sätt inget undantag. En förutsättning för vårt ställningstagande är att den så framgångsrika svenska modellen fungerar tillfredställande och inte sätts ur spel. Den svenska modellen vilar på ett antal viktiga förutsättningar som hög täckningsgrad för kollektivavtal, aktiv arbetsmarknadspolitik, generös arbetslöshetsförsäkring, offentliga investeringar i utbildning, en väl fungerande lönebildning samt ett skattefinansierat välfärdssystem för inkomsttrygghet där en viktig grundsten är att arbete beskattas. Att detta fungerar menar vi är en förutsättning för att digitaliseringen också ska vara "katalysatorn, möjliggöraren och motorn i samhällsutvecklingen" som utredningen förutspår.

En av de delar som riskerar att urholkas med hänvisning till den delningsekonomi och nyttjandekonomi som växer fram är just arbetsrätten. På internet har det utvecklats plattformar som med låga transaktionskostnader matchar utbud och efterfrågan av tjänster. Samtidigt suddas gränser ut mellan arbetstagare, självständiga egenföretagare och arbetsgivare. Till exempel kan det vara oklart om ett faktureringsföretag/egenanställningsföretag är arbetsgivare och den "egenanställda" är arbetstagare. Sedan mitten av 1990-talet använder uppdragsgivare i större utsträckning arbetskraft på annat sätt än genom att anställa. Bemanningsföretag har legaliserats och anlitande av egenföretagare har blivit vanligare. På senare år har egenanställningsföretag vuxit i omfattning. Dessa tillhandahåller uppdragsgivaren ett fakturerande företag som formell avtalspart och den som utför arbetet får en formell arbetsgivare som betalar ut lön. Ett problem är då att arbetsrätten kan påverkas och att aktörer kan kringgå lagar och krav.

Inom den så kallade delningsekonomin har det alltid varit oklart om den som agerar är privatperson, egenföretagare, arbetsgivare eller arbetstagare. Detta kan också användas på ett sätt som möjliggör att arbetsgivare undviker allt ansvar för bland annat pension, försäkringar och övriga arbetsvillkor. Att det ofrivilliga egenföretagandet riskerar att öka i takt med digitaliseringens framsteg är rimligt att tro och LO menar att detta måste beivras.

Även det faktum att gränserna mellan arbetstagare och arbetsgivare riskerar att suddas ut och arbetsrätten därmed urholkas är en mycket allvarlig situation för svenska löntagare. Därför menar LO att det är rimligt att se över arbetsrätten, och övriga tillämpliga rättsområden, för att stärka och klargöra arbetstagarnas trygghet.

Att digitaliseringskommissionen förslår att ytterligare utreda socialförsäkringssystemen för anpassning till den digitala ekonomin ställer vi oss positiva till då även LO ser en utveckling där trygghetssystemen riskerar att urholkas. Till exempel har var fjärde kvinna i arbetaryrken redan idag en tidsbegränsad anställning, dessutom ofta på deltid, vilket innebär en stor utmaning för framtidens socialförsäkringssystem. Däremot har LO avslagit den del i den parlamentariska socialförsäkringsutredningen som handlar om att införa en bakåtblickande inkomstberäkning vid fastställande av ersättningen i socialförsäkringarna (såväl sjuk- som föräldraförsäkringen). Enligt LO är den konsekvensanalys i fråga om historisk SGI som redogörs för i kommittén inte tillräckligt bred och fördjupad och anser att det i kommittén saknas empiriskt grundade och robusta beräkningar, över hur förslaget kommer att slå på olika grupper, vilket gör att man inte kan fatta ett kvalitetssäkrat beslut i frågan. Därför menar vi att dessa delar inte bör ligga till grund för den utredning som föreslås i detta slutbetänkande.

Utredningen föreslår i sitt slutbetänkande att ge arbetsmiljöverket i uppdrag att definiera begreppet digital arbetsmiljö samt att, om behov finns, meddela ytterligare föreskrifter och utforma riktlinjer och allmänna råd om hur digital arbetsmiljö hanteras i enlighet med befintlig arbetsmiljö- och arbetstidslagstiftning. I stället för att definiera begreppet digital arbetsmiljö ser LO hellre att Arbetsmiljöverket utreder om principer för god kognitiv ergonomi tillgodoses i gällande regelverk när det gäller digital teknik. Särskilt maskinell bearbetning av data kombinerat med expertsystem ställer stora krav på gränssnittet mellan systemet och människan. Sådana system återfinns till exempel inom detaljhandeln, bank och försäkring, industrin och vården.

Arbetsmiljöverkets föreskrifter om det systematiska arbetsmiljöarbetet AFS 2001:1 är en processinriktad metod med en interaktiv och ansats som anger hur man uppnår en god arbetsmiljö. Arbetsmiljöverket bör se över om det behövs föreskrifter som i överensstämmelse med AFS 2001:1 reglerar vad man ska göra för att uppnå en tillgänglighet och användbarhet hos IT-stöd som ger en god arbetsmiljö.

Likaså bör utredas om den digitala teknikens inverkan på organisatoriska och sociala faktorer i arbetet tillgodoses i gällande regelverk. Ensamarbete, arbetstider, begreppet arbetsställe och arbetsplatsens utformning är exempel på områden som påverkas av digital teknik. Om behov finns ska Arbetsmiljöverket vidta åtgärder i samverkan med arbetsmarknadens parter.

I slutbetänkandet pekar man på behovet av kompetensutveckling som en utmaning för framtiden. Här nämns också att ju högre utbildningsnivå en person har desto mer kompetensutveckling får hen och att det är oerhört stor

skillnad därvidlag, mellan de som har eftergymnasial utbildning och de som saknar desamma. Detta är naturligtvis oacceptabelt i ett modernt samhälle med höga ambitioner. LO vill också peka på att därutöver har idag cirka en femtedel av arbetarkollektivet tillfälliga anställningar av något slag, och för denna mycket stora grupp är sannolikt kompetensutvecklingsinsatserna små. Vi menar också att IT-kunskap är viktigt för alla yrkeskategorier, även för arbetarkollektivet, och därför betydelsefullt även i fler utbildningar utöver de på högskolenivå. LO menar att detta är en så pass stor utmaning med så allvarliga konsekvenser för både arbetsmarknaden, demokratin och enskilda individer att kompetensutvecklingsfrågan borde ha belysts ytterligare.

Med hälsning
Landsorganisationen i Sverige

Karl-Petter Thorwaldsson

Gabriella Lavecchia